

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата філологічних наук, доцента
МОСКАЛЬОВА Дмитра Петровича
про дисертацію ДИНЬ Оксани Василівни
«Творчість Рауля Чілачави в контексті українсько-грузинського
міжкультурного діалогу»,
подану до захисту на здобуття ступеня вищої освіти
доктора філософії в галузі знань
03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Сучасний етап розвитку гуманітарного знання характеризується зміною парадигм, де на зміну ізоляціоністським підходам до вивчення національних культур приходить усвідомлення важливості трансграничних, міжкультурних та міжлітературних зв'язків. У цьому контексті дане дисертаційне дослідження, присвячене компаративістському аспекту міжлітературного діалогу, є надзвичайно своєчасним і теоретично вмотивованим.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що в роботі робиться спроба дослідження феномену «транскультурного» автора. На відміну від класичних компаративних студій, що аналізують зв'язки між письменниками різних країн, ця робота фокусується на унікальному типі міжлітературного діалогу — творчості митця грузинського походження, який обрав Україну своїм життєвим простором. Дослідження його художнього білінгвізму дозволяє на мікрорівні простежити процеси культурної гібридизації, дифузії та синкретизму. Особливої ваги роботі додає аналіз перекладацької діяльності митця. Переклад української поезії рідною мовою автора постає не просто як технічний інструмент трансферу смислів, а як глибокий герменевтичний акт, де автор виступає повноважним культурним медіатором. Рецензована робота успішно відходить від застарілих моделей описового порівняльного аналізу і фокусується на рецептивній естетиці, інтертекстуальності, теорії художнього

перекладу та психології творчості. Це дозволяє трактувати міжлітературні зв'язки як живий, рівноправний діалогічний акт взаємопроникнення.

Об'єктом дослідження є мистецький доробок Рауля Чілачави. **Предметом** дослідження є творчість Рауля Чілачави у діалозі з українським та грузинським культурним середовищем на рецептивному і типологічному рівнях.

Постать Р. Чілачави може вважатися унікальним прикладом «транскультурної особистості», чий творчий шлях демонструє органічне поєднання грузинської ментальної основи з глибоким засвоєнням українського культурного простору.

Враховуючи необхідність цілісного філологічного аналізу доробку митця не лише як окремого явища, а як складної системи, що охоплює авторську поезію, мистецький переклад та автопереклад, робота може вважатися цілком актуальною. Дослідження імагологічних рефлексій та інтертекстуальних зв'язків у творах Р. Чілачави дозволяє глибше зрозуміти механізми формування етнонаціональної ідентичності в умовах білінгвізму та міжкультурної комунікації.

Мета дослідження полягає у визначенні ключових домінант творчості Рауля Чілачави в контексті українсько-грузинського міжкультурного діалогу. Для досягнення вказаної мети дисертантка сформулювала і виконала низку конкретних наукових завдань, які послідовно й ґрунтовно вирішуються у відповідних розділах дисертації, а саме: розгляд еволюції міжлітературного діалогу, наукових підходів у галузі літературознавчої компаративістики та перекладознавства, визначення теоретико-методологічні засади дослідження; простеження розвитку українсько-грузинського діалогу; аналіз домінанти та моделі формування творчої особистості Рауля Чілачави та їх репрезентацію; здійснення імагологічної інтерпретації топосу України в поезії Р.Чілачави; виявлення специфіки автоперекладу як форми реалізації інтерсуб'єктивного поля творчості митця; розкриття перекладацьких кодів та особливості рецепції

критичного осмислення української і грузинської класичної літератури в доробку Р. Чілачави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, – достатньо високий.

Теоретико-методологічною базою дисертації стали праці вітчизняних і зарубіжних учених з історії й теорії літератури, компаративістики, культурології. Методологія роботи спирається на основні положення праць у вивченні діалогу культур Г. Гадамера, С. Гатальської, І. Дзюби, Дж. Міда, Л. Сандюк, М. Хайдеггера, досліджень мультикультуралізму – Ч. Тейлора, Х. Блум, Ю. Лотмана, Б. Парех, С. Бенхабіб, Б. Вандельфейса. Важливі дослідження з теорії транскультуралізму – Ф. Отіса, Т. Кондратьєва, М. Епштейна, Е. Саїда. Теоретичні засади інтертекстуальності були розглянуті у межах досліджень М. Лановик, Ю. Крістєвої, Ж. Женетта. Також було враховано сучасні дослідження з перекладознавчої компаративістики С. Баснет, Л. Венутті, Ю. Найда, з культурного трансферу – М. Вернер, М. Еспань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в вітчизняному літературознавстві комплексно освоєно проблему літературної взаємодії Р. Чілачави з українською літературою. Уточнено визначення поняття «етнонаціональна ідентичність» у порівняльно-літературознавчій проекції; здійснено системне дослідження перекладів Р. Чілачави в компаративному аспекті; розроблено моделі формування етнонаціональної ідентичності поета.

Охарактеризовано основні домінанти художнього світу та способи їх творення в творчості Р. Чілачави. Сформовано перекладацькі коди Р. Чілачави. Досліджено явище автоперекладу в доробку грузинського поета-перекладача. Набули подальшого розвитку дослідження перекладу в аспекті порівняльного літературознавства.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у запропонованій концепції дослідження взаємин представників інонаціонального письменства з українською художньою культурою. Теоретичну цінність має також

осмислення перекладу як механізму культурного трансферу в контексті українськогрузинських літературних взаємин, що дозволяє конкретизувати загальні положення теорії поетичного перекладу та рецепції на матеріалі неєвропейського культурного простору. Теоретичні положення роботи розширюють розуміння категорій «Свій» – «Чужий» – «Інший», демонструючи механізми перетворення імагологічної рефлексії на органічну частину авторської філософсько-естетичної системи.

Результати проведеного дослідження можуть мати вагоме **прикладне значення** для низки наукових і освітніх галузей. Зокрема, сформульовані у роботі узагальнення та висновки можуть бути використані в навчальному процесі під час викладання університетських дисциплін і спеціалізованих курсів із теорії перекладу, літературної компаративістики, сходознавства та україністики та картвелології, особливо в контексті аналізу перекладу поетичних текстів, проблем міжкультурної рецепції та імагології.

Крім того, матеріали дослідження та запропоновані підходи до оцінювання перекладу становлять практичний інтерес для перекладачів і перекладацьких проєктів, спрямованих на відтворення українських художніх і поетичних творів грузинською мовою (і навпаки), оскільки вони висвітлюють типові труднощі та ефективні стратегії передачі культурно маркованих образів і понять.

Результати проведеного дослідження пройшли належну **апробацію** на 5-ти науково-практичних конференціях. Основний зміст дисертаційного дослідження відображено у дев'яти наукових публікаціях авторки. З них: 2 наукові статті у виданнях категорії Б, 1 у виданні, що індексується у наукометричних базах Scopus та Web of Science, 6 статей у інших фахових наукових виданнях.

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної праці О. Динь визначається також логічною та завершеною структурою її дослідження.

У **першому розділі** розглянуто еволюцію міжлітературного діалогу в контексті сучасної компаративістики. Проаналізовано теорії мультикультуралізму та транскультуралізму, що дозволило визначити концептуальні межі дослідження творчості митця, який існує на перетині двох культур. Обґрунтовано роль художнього перекладу як форми національнокультурного діалогу та систематизовано ключові методи компаративного аналізу (імагологічний, герменевтичний, структурний), що застосовуються в роботі.

У **другому розділі** досліджено історичний та сучасний стан українськогрузинських літературних взаємин, визначено місце Р. Чілачави в цій системі. Виокремлено та схарактеризовано моделі формування етнонаціональної ідентичності поета, висвітлено процес його становлення як «транскультурної особистості». Проаналізовано біполярність художнього світу автора, де грузинська ментальна основа та український культурний досвід утворюють складний естетичний синтез, а також виявлено способи художнього втілення цієї взаємодії в тексті.

У **третьому розділі** досліджено перекладацький доробок митця, розкрито специфіку автоперекладу.

У **Загальних висновках** сформульовано основні результати роботи і окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження О. Динь вказує на дотримання авторкою вимог академічної доброчесності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст опонованої дисертації написаний із дотриманням наукового стилю літературної української мови.

Аналізуючи проблематику поезії Рауля Чілачави, авторка виділяє проблеми загальнолюдського значення, спрямованих на пошуки сенсу буття та ролі особистості в контексті Всесвіту. В роботі акцентується увага на питаннях сенсу та сутності життя, кохання, мистецтва, вірності та зради, щастя, смерті, призначення людини, покликання творця. Вдаючись до

аналізу ключових мотивів і образів поезії Рауля Чілачави, авторка вказує на мотив «блудного сина», який сповнений любові до Грузії – Батьківщини, що постає «країною-Ханаана», «раєм», «едемом», тобто місцем обіцяним Господом, місцем де царює спокій, добробут та благодать. Образ Батьківщини в поезії Р. Чілачави переплітається з образом дому. «Дім виступає символом життя, адже в ньому зберігається родинне вогнище». Близьким і рідним також постає образ «коня», який символізує «все те дороге серцю поета, що є в Грузії – душа її народу, історія, культура, предки та рідні люди». Так само й образ «саду» оцінюється як «маркер національної ідентичності». «Сад у поезії Чілачави функціонує як модель світу, простір гармонії (рай/едем), пам'яті, любові та творчості». У висновках авторка підсумовує значення ключових образів, поєднуючи їх із проблематикою імагологічного топосу України в поезії Р. Чілачави, і вказує, що «образ Грузії функціонує як сакралізований топос (дім, рай, едем), тоді як перебування в іншому культурному просторі (Україні) спричиняє ефект роздвоєності, внутрішнього конфлікту та водночас відкритості до Іншого».

В цьому контексті виникає питання щодо специфіки топосу України в поезії Р. Чілачави. В окремому розділі, присвяченому імагологічній інтерпретації топосу України в поезії Р. Чілачави («Україна як об'єкт імагологічної рефлексії в поезії Р. Чілачави») вказується, що «Україна у Чілачави позиціонується насамперед як «Інша-країна» духовна, з багатою культурою, історією та особистостями, які формують обличчя її історії». Серед маркерів топосу України в роботі виділяється:

1. Фігура Т.Г. Шевченка – «українця, велич якого не поміщається у рамки національного буття – постать світового, планетарного масштабу, що є скарбом усієї людської цивілізації». В роботі вказується, що саме творчість Шевченка «мала вагомий вплив на рецепцію України та загальне історіософське розуміння українськості для Р. Чілачави. Україна як «Інша» сприймається грузинським митцем насамперед як Батьківщина Кобзаря»;

2. Розкриття імагологічної візії України відбувається через «історію української держави, що постає як синтез давніх, політичних дискурсів. Р. Чілачава зосереджується на історичному минулому українців, на витоках їхньої державності та розкриває невідомі сторінки історії українця як Іншого для грузинського суспільства»;

3. Значення коханої дружини-українки;

4. Образ Чорнобиля. В роботі вказується: «Ефект відчуження та безлюдності Зони досягається через синергію вербальних, візуальних і звукових образів. Це реалізується шляхом нагромадження (ампліфікації) лексики та метафор, ключовим значенням яких є повна відсутність ознак життя... Семантична еволюція образу Чорнобиля також відбувається через його наповнення експресивною лексикою на позначення трагізму: біль, горе, лихо, біда»;

5. Полісся як простір, «де акумулюється вся сутність України». «Територія стає головним критерієм самоідентифікації, де власна причетність до долі багатостраждального краю є безперечною»;

З огляду на вищевказане, чи можна уточнити, яким все ж постає топос України в поезії Р. Чілачави? Чи можна вважати, що «дім», «кінь», «сад» - образи рідної Батьківщини (Грузії), а топос України переважно має протилежне навантаження: «лихо», «похорони землі», «багатостраждальність»? Що саме виявляється визначальним в постаті Шевченко, в образі Полісся, дружини, у вивченні історії України для формування топосу України в творчості Р. Чілачави?

Загалом, можна сказати, що робота безпосередньо відповідає магістральним тенденціям сучасної світової компаративістики (зокрема, її постколоніальним та транскультурним відгалуженням), заповнює серйозні лакуни у вивченні сучасного літературного процесу в Україні та робить вагомий внесок у теоретичне осмислення діалогічної природи художнього тексту. Можна вважати, що поставлена дисертанткою мета успішно досягнута,

усі завдання виконано. Висновки дисертації є обґрунтованими та переконливими.

Отже, наукова праця Динь Оксани Василівни «Творчість Рауля Чілачави в контексті українсько-грузинського міжкультурного діалогу» є завершеним самостійним дослідженням і відповідає спеціальності 035 Філологія та вимогам, передбаченим пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її авторка Динь Оксана Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри східної культури і літератури

факультет східних мов

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Дмитро МОСКАЛЬОВ

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307965 * УМОВЛЯЮТЬСЯ

ВЛАСНИЙ ПІДПИС
Москальова Р. [Signature]
ЗАСВІДЧУЮ
[Signature] [Signature]
[Signature]

КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 541
«15» 06 2026 р.